

Γιάννη Μανέππα

Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΒΕΔΑΝΤΑ

(Μέρος 2ο)

Περιεχόμενα

Το Βιβέκα-τσουντάμανι του Σάνκαρα	3
Δύο είδη γνώσεων	4
Δάσκαλος και μαθητής	5
Η αγνωσία	6
Οι επτά ερωτήσεις	6
Οι προϋποθέσεις της μαθητείας	6
Η σημασία της samnyasa [μοναστικού βίου]	7
Η φύση του an-ātman [μη Άτμαν]	8
Η φύση του ātman	9
Η σφαλερή πρόσληψη του αν-άτμαν ως Άτμαν [Εαυτό]	10
Οι δύο ιδιότητες της αγνωσίας	10
Τα πέντε επικαλύμματα [rañca-kośas]	10
Προσδιορισμός του «Tvam» [Εσύ]	10
Προσδιορισμός του «Tat» [Εκείνο]	11
«Tat-tvam-asi» [«εκείνο εσύ είσαι»]	12
Ātmānubhava [Άμεση εμπειρία του Άτμαν]	12
Ο Jivanmukta [ο εν ζωή ελεύθερος]	13
Πώς ζει ο jivanmukta;	13
Τα μέσα κτήσεως γνώσεων	16
Sādhana-catuṣṭaya [Τα προαπαιτούμενα της άθλησης]	18
ΠΙΝΑΚΕΣ	
Ενσώματη συνείδηση	19

Κύκλος Μελέτης της Βεδάντα
Αθήνα 2004 - 2012

Ομιλία στο
Εσωθέατρο
Ακταίου 3, Θησείο
15 Μαρτίου 2004

© Γιάννης Μανέττας

Σχετικές εκδόσεις

(σε μετάφραση Γιάννη Μανέττα)
στις Εκδόσεις Κονιδάρη,
Τοσίτσα & Μπουμπουλίνας 1Α, Αθήνα

ΓΚΝΙΑΝΑ ΓΙΟΓΚΑ του Σουάμι Βιβεκάναντα. Κατανοητή, απαραίτητη εισαγωγή στη βεδαντική σκέψη – στη φιλοσοφία των Ουπανισάδων.

ΡΑΤΖΑ ΓΙΟΓΚΑ του Σουάμι Βιβεκάναντα. Τα *Γιόγκα Σούτρας* του Πατάτζαλι – το αρχαίο εγχειρίδιο για τη νοερή συγκέντρωση, με εκτενή εισαγωγή και ερμηνευτικά σχόλια.

ΜΠΧΑΚΤΙ ΓΙΟΓΚΑ του Σουάμι Βιβεκάναντα. Η διαχείριση του συναισθήματος ως προσέγγιση στο Θεό. Σε παράρτημα: τα *Μπχάκτι Σούτρας* του Νάραντα.

ΚΑΡΜΑ ΓΙΟΓΚΑ του Σουάμι Βιβεκάναντα. Η τέχνη της χωρίς προσκολλησεις εργασίας.

Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΒΕΔΑΝΤΑ του Σουάμι Πραμπχαβάντα. Ένας μοναχός του Τάγματος του Σρι Ραμακρίσνα παρουσιάζει τις διδασκαλίες του Ιησού Χριστού με τρόπο που σε εμπνέει να τις εφαρμόσεις.

ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΕΣ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ του Theos Bernard. Επιτομή των έξι κλασικών 'συστημάτων' και του Κασμιρικού Σιβαΐσμου.

ΕΝΝΙΑ ΟΥΠΑΝΙΣΑΔΕΣ. Εννιά από τις 11 πιο έγκυρες, με παραδοσιακές ερμηνευτικές σημειώσεις. Οι πρωταρχικές πηγές της Ινδικής Σκέψης.

ΜΑΧΑ ΓΙΟΓΚΑ. Οι διδασκαλίες του Σρι Ράμανα Μαχάρσι (1879 – 1950) στο φως των Ουπανισάδων – το αληθινό νόημα του «γνώθι σαυτόν».

Προσφορά του:

Γιάννη Μανέττα
Μπέλες 28 (Κουκάκι)
117 41 Αθήνα
Τηλ 210 9234682
e-mail: jmanveda@otenet.gr
ιστοχώρος: www.vedanta.gr

Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΒΕΔΑΝΤΑ

(Μέρος 2ο)

Η φιλοσοφία ξεκινάει από τη βασική υπόθεση ότι το κάθε τι έχει ένα αίτιο. Είναι η διανοητική προσπάθεια του ανθρώπου να κατανοήσει την αλήθεια για τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα στον οποίο «ζει, κινείται και υπάρχει».

Στις προηγούμενες εισαγωγικές επικοινωνίες σ' αυτό το χώρο, παρουσιάστηκαν περιληπτικά μερικές βασικές πληροφορίες για τις θέσεις της Ινδικής Σκέψης.

Σήμερα, με σκοπό να επεκταθούμε με περισσότερη λεπτομέρεια στις φιλοσοφικές μεθόδους της Αντβάιτα, της Μη Δυιστικής Βεδάντα, σας παρουσιάζω, στα ελληνικά, ένα απόσπασμα της εισαγωγής σε μια πολύ καλή αγγλική μετάφραση ενός σπουδαίου έργου του ξακουστού Ινδού φιλοσόφου Σάνκαρα (509 π.Χ.).

Βιβέκα-τσουντάμανι

Το *Βιβέκα-τσουντάμανι* [*Vivekacūḍamaṇī*] του Σάνκαρα, είναι μια φιλοσοφική πραγματεία που παραθέτει τις βασικές αλήθειες της Αντβάιτα Βεδάντα [*Advaita Vedānta*], σύμφωνα με την οποία η απελευθέρωση επιτυγχάνεται μέσω της **γκιάννα** [*jñāna*], της **ανώτερης γνώσης** που, σε πρώτη φάση, ξεκινάει με την άσκηση της «διάκρισης ανάμεσα στο αιώνιο και το πρόσκαιρο». Το έργο ονομάζεται "*Κορυφαίο Στολίδι της Διάκρισης*" – *Viveka-cūḍamaṇī* – για να δοθεί έμφαση στον ύψιστο ρόλο της 'διάκρισης' [*vinēka*] για τον αναζητητή της απελευθέρωσης.

Σύμφωνα με την Αντβάιτα Βεδάντα και όλα τα ινδικά συστήματα, είτε φιλοσοφικά είτε θρησκευτικά, ο κύκλος των γεννήσεων και των θανάτων, η λεγόμενη *saṁsāra* [εγκόσμια περιπλάνηση] διαιωνίζεται από τις ατομικές πράξεις του καθενός – είτε του είδους ενάρετου *κάρμα* [*riṇya-karma*] είτε του είδους κακού *κάρμα* [*rāra-karma*]. Και τούτο, επειδή υποχρεούμαστε να ξαναγεννηθούμε εφόσον το συσσωρευμένο απόθεμα αμφοτέρων των *κάρμας* δεν εξαντληθεί στην τωρινή μας ζωή.

Οι δραστηριότητές μας κινούνται από την επιθυμία, την *kāma*. Η *kāma* πηγάζει από το αίσθημα της ατέλειας, του κενού, της μη ολοκλήρωσης που κυριεύει το νου του καθενός που εαυτό-ταυτίζεται είτε με εγκόσμια αντικείμενα είτε με το

σώμα του και ως εκ τούτου ποθεί να αποκτήσει πράγματα με την ελπίδα ότι αυτά θα χαροποιήσουν το νου του. Αυτά προκύπτουν όταν συγχέεις τον *ātman* [τον αληθινό Εαυτό] με ό,τι δεν είναι *ātman*, με αποτέλεσμα την παράταση της σαρμσαρικής αλυσίδας. Η διάλυση αυτής της σύγχυσης ανάμεσα στον *ātman* και το *an-ātman* [μη Άτμαν], λέει η Αντβάρτα, μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την άσκηση της διάκρισης ανάμεσα σ' αυτά τα δύο. Ο *ātman* είναι αιώνιος [**νίτγια**] ενώ ό,τι είναι *an-ātman* είναι μη αιώνιο [**α-νίτγια**]. Εξ ου η έμφαση στη «διάκριση ανάμεσα στο αληθινό και το μη αληθινό» [**«νίτγια-ανίτγια-βάστου-βιβέκα»**].

Δύο είδη γνώσεων

Στην ινδική γνωσιολογία γίνεται διαχωρισμός της γνώσης σε ανώτερη και 'μη ανώτερη' [*parā* και *a-parā vidyā*] «*dve vidye veditavye parāca aparā ceti*» (Μηηdakoranīṣad 1.1.4).¹ Η δεύτερη περιλαμβάνει όλες τις επιστήμες και τις τέχνες και αφορά τον εμπειρικό κόσμο.²

Είναι λάθος να λέγεται ότι το ενδιαφέρον των Ινδών είναι εντελώς υπερκόσμιο κι ότι δε δίνουν σημασία στα πράγματα αυτού του κόσμου. Οι γνώσεις που αποκαλούνται 'μη ανώτερη γνώση' [*aparā-vidyā*] αφορούν τους πάντες και τους καθιστούν ικανούς να ασχοληθούν επιτυχώς με τα της ζωής· ως εκ τούτου, αυτές οι γνώσεις κατέχουν μια σημαντική θέση στα πλαίσια της ινδουιστικής παιδείας. Παράλληλα με αυτό, επισημαίνεται ότι πέρα και πάνω από αυτές, υπάρχει ένα άλλο επίπεδο γνώσεως που αποκαλείται 'ανώτερη γνώση' [*parā-vidyā*]. Ενώ η 'μη ανώτερη γνώση' [*aparā-vidyā*] παρέχει γνώσεις για τα φθαρτά, η 'ανώτερη γνώση' αφορά το άφθαρτο. Ο νους λειτουργεί στο μεταίχμιο της «Μεγάλης Διαχωριστικής Γραμμής» ανάμεσα στον εξωτερικό κόσμο που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος και τον εσωτερικό κόσμο που έχει μέσα του. Όπως το θέτει η Καθηγορίανīṣad 2.1.1, «Ο *Svayambhūh* [ο Αυθύπαρκτος], ο *Brahmā*, έπλα-

1. Δείτε *ENNIA ΟΥΠΑΝΙΣΑΔΕΣ* σελ.222. Εκδόσεις Κονιδάρη, Αθήνα. [ΣτΜ]

2. Και στην Ορθοδοξία γίνεται διαχωρισμός δύο γνώσεων που η μια αφορά τα κτιστά και η άλλη τα άκτιστα. Δείτε Σεβ. Ιερόθεου Βλάχου Επισκόπου Ναυπάκτου: *Το Πρόσωπο στην Ορθόδοξη Παράδοση* σελ. 33, Εκδόσεις Ιεράς Μονής Γενεθλίου της Θεοτόκου, Λεβάδεια και Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μεταλληνού στο άρθρο *Faith and Science in Orthodox Gnosiology and Methodology*. [ΣτΜ]

σε τις αισθήσεις με εξωτερική κατεύθυνση. Ως εκ τούτου ο άνθρωπος κοιτάει προς τα έξω και όχι μέσα του. Ένας θαρραλέος, σόφρων άνθρωπος που ποθεί την αθανασία στρέφει την προσοχή του εντός και βλέπει τον *ātman*». ³ Μια τέτοια γνώση [*vidyā*] αποκαλείται ‘γνώση του *ātman*’ [*ātma-vidyā*] και έχει σημαντικό ρόλο στην ινδουιστική παράδοση για την επίτευξη της απελευθέρωσης [της απόλυτης, απεριόριστης ελευθερίας]. Καθώς απαριθμεί τα υπέρτατης σημασίας, διαφόρων κατηγοριών, πράγματα, με τα οποία Εκείνος ταυτίζεται, ο Κύριος, ο Sri Krishna, λέει στην *Gītā* (10.32) πως ανάμεσα στις γνώσεις [τις *vidyās*] Εκείνος είναι η γνώση του Εσώτατου Εαυτού [η *adhy-ātma-vidyā*].

Δάσκαλος και μαθητής

Σύμφωνα με τους Ινδούς, η επιδίωξη μιας οποιασδήποτε γνώσης [*vidyā*], είτε εγκόσμια είτε πνευματική, προϋποθέτει μια σχέση δασκάλου-μαθητή [*guru-śiṣya*] με προαπαιτούμενα: τον πόθο για μάθηση, τα προσόντα μαθητευόμενου και ταπεινότητα [*jijñāsa*, *adhikāra* και *vinaya*] εκ μέρους του μαθητή και την κατοχή της ζητούμενης γνώσης, της συμπόνιας και της χάριτος [*anugraha*] από την πλευρά του δασκάλου. Επιπλέον, ο μαθητής πρέπει να διαθέτει απάρνηση (α-πάθεια) [*vairāgya*]. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι ένας αληθινός *γκουρού* [*sad-guru*], κάποιος δηλαδή που διδάσκει την υπέρτατη αλήθεια [*sad-vastu*] από προσωπική εμπειρία, ο οποίος αναλαμβάνει το μαθητή αφού τον εξετάσει προσεκτικά για να διαπιστώσει την ικανότητά του να διδαχθεί τη ‘γνώση του *ātman*’ [την *ātma-vidyā*]. Όλα αυτά συνοψίζονται στο ρητό που λέει πως **οφείλουν να διδάσκονται μόνο όσοι ζητούν να διδαχθούν κι ότι η γνώση αποκτιέται μονάχα από ένα δάσκαλο.**

Σύμφωνα με αυτά λοιπόν, το *Vivekacūḍāmaṇi* έχει τη μορφή ενός διαλόγου ανάμεσα σε ένα δάσκαλο και ένα μαθητή, ο οποίος ταπεινά πλησιάζει τον *γκουρού* και αφού τον ευχαριστήσει διά προσωπικής υπηρεσίας, τον ικετεύει να τον σώσει από τον πνιγμό στο πέλαγος του εγκόσμιου γίγνεσθαι [*saṁsāra*], να τον ευλογήσει με τη ματιά του και τις σωτήριες συμβουλές του. Ο *γκουρού*, ικανοποιημένος με το μαθητή και πεπεισμένος

3. Δείτε *ENNIA ΟΥΠΑΝΙΣΑΔΕΣ*, σελ. 149. Εκδόσεις Κονιδάρη, Αθήνα. [ΣΤΜ]

για τα προσόντα και τη σοβαρότητά του, υπόσχεται να του διδάξει πώς να γλιτώσει οριστικά από τα βάσανα της ζωής.

Η αγνωσία

Πρώτα-πρώτα, ο γκουρού εξηγεί:

«Στην πραγματικότητα, είσαι ο Παραμάτμαν [*Paramātman*, ο ύψιστος Εαυτός]. Η αιχμαλωσία σου στο εγκόσμιο γίνεσθαι [στη *saṁsāra*] οφείλεται στο γεγονός ότι η νόσή σου είναι σκοτεινιασμένη από την αγνωσία [*ajñāna*]. Η εξάρτησή σου από το μη *ātman* [*an-ātman*] αποτελεί την *saṁsāra*. Η φωτιά της διάκρισης ανάμεσα στον *ātman* και το *an-ātman* θα αποτεφρώσει τις επιρροές της αγνωσίας [*ajñāna*]». (Στίχος 49)

Οι επτά ερωτήσεις

Κατόπιν, με σεβασμό, ο μαθητής υποβάλλει επτά ερωτήσεις στον γκουρού:

- (1) Τι αποτελεί την αιχμαλωσία;
- (2) Πώς προέκυψε;
- (3) Πώς διαιωνίζεται;
- (4) Πώς μπορεί κανείς να γλιτώσει από αυτήν;
- (5) Τι είναι το *anātman*;
- (6) Ποιος είναι ο *Paramātman*;
- (7) Πώς να ξεχωρίσουμε τον *ātman* από το *an-ātman*;

και οι επόμενες σελίδες του *Vivekacūḍāmaṇī* αποτελούν τις απαντήσεις του γκουρού σε όλες αυτές τις ερωτήσεις.

Οι προϋποθέσεις της μαθητείας

Ο γκουρού όμως, πρώτα-πρώτα, ασχολείται με την **τέταρτη ερώτηση**, δηλ. το πώς επιτυγχάνεται η απελευθέρωση. Στα σχόλια του, η Αγιότητά Του ο *Srī Candrasekhara Bhāraṭī* το δικαιολογεί ως εξής: «Όταν ένας άνθρωπος παγιδευτεί σε ένα σπίτι που καίγεται, η πρώτη του σκέψη θα είναι να σβήσει τη φωτιά και να γλιτώσει από το θάνατο. Δε θα χρονοτριβήσει ρωτώντας πώς προέκυψε η φωτιά, ποια είναι η έκτασή της, κ.λπ.». Αυτό θυμίζει την παραβολή του Βούδα αναφορικά με τον άνθρωπο που χτυπήθηκε από ένα βέλος.⁴ Ο γκουρού λοιπόν εξηγεί στο μαθητή πως για να επιτύχει την απελευθέρωση οφείλει:

- να καλλιεργήσει την απάρνηση [*vairāgya*]
- να αποκτήσει τις αρετές *śama*, *dama* κ.λπ. (Δείτε σελ. 19)
- να υιοθετήσει το μοναστικό βίο [*sāṁnyāsa*]

- να εγκαταλείψει όλα τα συμβατικά τελετουργικά [*karmas*]
- να μάθει από τον *γκουρού* την ουσία των αποκεκαλυμμένων Γραφών [*śrutī*] – των Βεδών και των Ουπανισάδων, που διασώζουν τις εμπειρικές ανακαλύψεις των αρχαίων
- να στοχαστεί πάνω σ' αυτές τις πληροφορίες
- να ασκήσει διάκριση ανάμεσα σε ό,τι είναι το *an-ātman* και τον *ātman*, μέσα από αδιάλειπτο στοχασμό στη σημασία των γραφών
- να επιτύχει την κατάσταση της άνευ αυτοσυνειδήσεως (ανεγκυλικής) συγκέντρωσης [*nirvikalpa-samādhi*] και να συνειδητοποιήσει τη μη διαφορά του, ως *ātman*, από τον *Param-ātman* [το *Brahman*].

Η σημασία της *sāhnyāsa* [μοναστικής ζωής]

Είναι ανάγκη να προσέξουμε εδώ ότι ο *γκουρού* ορίζει την υιοθέτηση του μοναστικού τρόπου ζωής, την *σαννγιάσα* [*sāhnyāsa*] η οποία προϋποθέτει την 'απάρνηση απάντων των δραστηριοτήτων' [*sarva-karma-tyāga*] – την απάρνηση δηλαδή, όχι μόνο των ιδιοτελών ενεργειών [*kāmya* και *naimittika karmas*], αλλά και των ανιδιοτελών ενεργειών [*nitya karmas*].

Η ιδέα είναι ότι η γνώση του *ātman* δεν είναι 'προϊόν της δραστηριότητας' [*karma-janyam*]. Είναι αιώνια γνώση [*vastutantram*] του παντοτινά υπαρκτού *ātman* και όχι γνώση που προκύπτει από τις ανθρώπινες προσπάθειες [*puruṣa-tantram*].

Οι δραστηριότητες πάντα ξεκινάνε με κάποια από τις ακόλουθες προθέσεις: (1) την εκ νέου παραγωγή, (2) την κτήση ή την επίτευξη, (3) τη μετατροπή, (4) την κάθαρση [*janyam, āpyam, vikāryam* και *saṁskāryam*]. Ο *ātman* είναι παντοτινά υπαρκτός, επομένως δεν μπορεί να είναι ένα προϊόν [*janyam*]. Ο μαθητής ουδέποτε έπαψε να είναι *Brahman*, επομένως δεν υπάρχει λόγος να 'φτάσει' σ' Αυτό όπως κανείς φτάνει σε ένα μακρινό τόπο· άρα το *Brahman* δεν είναι κτώμενο [*āpyam*]. Το *Brahman* είναι αμετάβλητο [*a-vikāri*], επομένως δεν είναι κάτι τρεπτό [*vikāryam*]. Είναι παντοτινά αγνό και δεν υπόκειται σε κάθαρση [*saṁskāryam*]. Απλώς – εξαιτίας της αγνωσίας [*ajñāna*] – το άτομο δε **γνωρίζει** ότι είναι *Brahman*. Η αλήθεια πρέπει να του

4. Η μόνη μέριμνα του οποίου δεν ήταν πώς να απαλλαγεί από το βέλος, αλλά να μάθει από πού χτυπήθηκε, ποιος κατασκεύασε το βέλος και τι φορούσε ο τοξωτής.

αποκαλυφθεί από το φως της ανώτερης γνώσης κι αυτό πρέπει να το συνειδητοποιήσει αυτοπροσώπως.

Όμως, το πλέγμα των δραστηριοτήτων [*karma*] εμποδίζει τη γνώση. Εξ ου βλέπουμε την επιμονή του γκουρού στην παντελή αποχή [*sarva-tyāga*] από όλα τα *karmas* και τη βελτίωση της ποιότητας του νου μέσα από την καλλιέργεια των αρετών *śama*, *dama* κ.λπ. (δείτε σελ. 19), για να μπορέσει ο μαθητής να συλλάβει και να διαλογιστεί αποτελεσματικά πάνω στη γνώση των αποκεκαλύμμενων γραφών [*śrutī*], που μεταδίδει διά ζώσης ο γκουρού.

Αυτά όμως δεν υπονοούν την αποχή από τα επιβεβλημένα καθήκοντα [*karmas*] από την αρχή κιόλας. Όπως ορίζει το *Upaśeśa Pañcaka*: ο αναζητητής της απελευθέρωσης οφείλει να ξεκινήσει με καθημερινή εκπαίδευση στην εκμάθηση των Βεδών, στην εφαρμογή των *karmas* [επιβεβλημένων δραστηριοτήτων, τελετουργιών κ.λπ.] που αυτές αναφέρουν και να κερδίσει, μέσω όλων αυτών, τη χάρη του Θεού. Οφείλει να αποσύρει το νου του από τις αισθητές απολαύσεις και τις δραστηριότητες που γεννάει ο πόθος [τις *kāmya karmas*], να έχει επίγνωση της ματαιότητάς τους και να αναπτύξει τη 'δίψα να γνωρίσει και να συνειδητοποιήσει τον *ātman* [*ātmecchā*]. Όταν αυτός ο 'πόθος για την ανώτερη γνώση' [*vividīṣā*] ριζώσει καλά μέσα στο νου του, τότε είναι καιρός να υιοθετήσει τον μοναστικό τρόπο ζωής [*sāṁnyāsa*], να παρατήρει όλες τις δραστηριότητες [*karmas*] και να επιδοθεί αποκλειστικά στην άσκηση της βεδαντικής αναζήτησης [*Vedānta-vicāra*].

Η φύση του an-ātman [μη Άτμαν]

Κατόπιν ο γκουρού απαντάει στην **πέμπτη ερώτηση**: «Τι είναι το *an-ātman*;» [*«ko'sān anātmā;»*] Η άμεση (δισθαντική) επίγνωση, η αποκάλυψη του *ātman* [του αληθινού Εαυτού] προϋποθέτει την ικανότητα να τον ξεχωρίσουμε από το *an-ātman*. Και αυτό, φυσικά, γεννάει το ερώτημα: «τι είναι το *an-ātma*;». Ένα άτομο αποτελείται από τρία σώματα — το αδρομερές, το λεπτοφυές και το αιτιατό [*sthūla-śarīra*, *sūkṣma-śarīra* και *kāraṇa-śarīra*].⁵ Ο γκουρού επισημαίνει ότι όλα αυτά, και τα τρία, ανή-

5. Δείτε πίνακα στη κατωτέρω σελίδα 19 (από τη σελ. 540 του βιβλίου *ENNIA ΟΥΠΑΝΙΣΑΔΕΣ*, μετάφραση Γιάννη Μανέττα, Εκδόσεις Κονιδάρη, Αθήνα). [ΣΤΜ]

κουν στην κατηγορία του *an-ātman*,⁶ για έναν ή παραπάνω από τους ακόλουθους δώδεκα λόγους:

- (1) είναι κάτι αδρομερές
- (2) είναι κάτι που κατέχεται, δηλ. ένα προσωπίο, ένα σώμα
- (3) είναι ένα άθροισμα, αποτελούμενο από μέρη
- (4) διακατέχεται από τις ιδιότητες της Φύσης [*guhāś*]
- (5) είναι ρυπαρό
- (6) δεν υφίσταται σε όλες τις περιόδους του Χρόνου και υπόκειται σε μεταβολή
- (7) περιορίζεται από το χώρο, το χρόνο και τα αντικείμενα
- (8) άλλοτε είναι ορατό και άλλοτε αόρατο [είναι δηλ. *dr̥ṣṭa-naṣṭa-svabhāva*]
- (9) είναι προϊόν, κάτι κτιστό [*kr̥taka*] – άρα είναι αποτέλεσμα
- (10) είναι το γνωστό, δεν είναι ο γνώστης
- (11) είναι το κυβερνώμενο, όχι ο κυβερνήτης
- (12) είναι εξαρτώμενο, δεν είναι αυθύπαρκτο.

Η φύση του *ātman*

Μετά από τον παραμερισμό του ό,τι αποτελεί το *an-ātman*, ο *γκουρού* κατόπιν προσπαθεί να βοηθήσει το μαθητή να σχηματίσει μian αντίληψη για τη φύση του *ātman*.

Προλογίζοντας τη διδασκαλία του με τη δήλωση ότι ο *ātman*, που έχει έτσι ξεχωριστεί από τα τρία σώματα, είναι ο εσώτατος παράγοντας, ο χωριστός και πέρα από όλα τους—ο *γκουρού* τώρα πληροφορεί το μαθητή ότι ο *ātman* είναι ο αυθύπαρκτος, ο αιώνιος, η πηγή του ό,τι εκδηλώνεται ως «εγώ» [*aḥam*], ο θεατής των τριών νοερών καταστάσεων [εγρήγορη—όνειρο—ύπνος], ο διαφορετικός από τα πέντε περιβλήματα [*rañca-kośas*], ο πανταχού διαποτιζων [*vibhu*], ο τα πάντα φωτίζων, ο εσώτατος εαυτός του πνευματικού αγωνιστή [*sādhaka*], ο άναρχος, που είναι εκ φύσεως Ύπαρξη, Γνώση και Ευδαιμονία—Απόλυτες.

Η σφαλερή πρόσληψη του αν-άτμαν ως Άτμαν [Εαυτό]

Ο *γκουρού* τώρα, αναφερόμενος στην **πρώτη ερώτηση**, απαντάει ότι η αιχμαλωσία [*bandha*] οφείλεται στον διά της αγνωσίας [*aḅkñāna*, *aññāna*] ταυτισμό του ‘μη εαυτού’, του

6. Των ‘κτιστών’, όπως θα έλεγε η Ορθόδοξη θεολογία. [ΣτΜ]

an-ātman [*an-ātman*.] με τον *ātman* [τον αληθινό μας Εαυτό]. Στη σφαλερή δηλαδή πρόσληψη του ό,τι είναι *an-ātman* ως *ātman* και στην ως εκ τούτου ανάλωση της ζωής μας στην προπάθεια αποκτήσεως *πραγμάτων* – που δεν είναι ο *Άτμαν*.

Οι δύο ιδιότητες της αγνωσίας

Στρεφόμενος τώρα στη **δεύτερη ερώτηση**, το πώς δηλαδή προέκυψε η αιχμαλωσία, εξηγεί ότι αυτή οφείλεται στις δύο ικανότητες της αγνωσίας [*ajñāna*]: τη συγκαλυπτική ικανότητα [***āvaraṇa-śakti***], την οφειλόμενη στο συσκοτιστικό [ταμασικό]⁷ της συστατικό, που κρύβει την πραγματική φύση του *ātman* και την εκπορευτική ικανότητα [***vikṣepa-śakti***], την οφειλόμενη στο ενεργοποιητικό [ρατζασικό] της συστατικό, που εκπορεύει το *an-ātman* ως *ātman*.⁸

Τα πέντε επικαλύμματα [*rañca-kośas*]

Επανερχόμενος στην **τέταρτη ερώτηση** και αναπτύσσοντας εκτενέστερα ό,τι είχε προηγουμένως περιληπτικά λεχθεί, ο *γκουρού* τώρα εξηγεί τη φύση του *ātman*, απογυμνώνοντάς τον από τα πέπλα των ‘πέντε περιβλημάτων’ [*rañca-kośas*] – τα υλικά, ενεργειακά, νοερά, νοησιακά και ευδαιμονικά επικαλύμματα [*anna-maya, prāṇamaya, mānomaya, vijñānamaya* και *āṇdamaya kośas*] (δείτε πίνακα σ.19). Αυτό, δίνει απάντηση και στην **έβδομη ερώτηση** του μαθητή, δηλ. στο πώς να ξεχωρίσουμε τον *ātman* από το *an-ātman*.

Προσδιορισμός του «Tvam» [Εσύ]

Ο μαθητής – που έχει αρχίσει να αυτοαναλύεται σύμφωνα με τις προαναφερθείσες επισημάνσεις του *γκουρού* και να αποστασιοποιείται νοερώς από όλα αυτά τα περιβλήματα [*kośas*], θεωρώντας ότι δεν είναι ο *ātman* [ο Εαυτός] του – τώρα καταλαμβάνεται από αμφιβολίες και απορεί: «Αφού νοερώς απορρίψω τα περιβλήματα, βλέπω μόνο ένα κενό. Δε βλέπω τον *ātman*». Ο *γκουρού* απαντάει: «**Εσύ** λες: “Εγώ βλέπω μόνο ένα κενό”· **εσύ**, που είσαι ο θεατής του κενού, είσαι ο *ātman*, το ε-

7. Κατά το Σαμκχιακό φιλοσοφικό σύστημα, η Φύση έχει τρία γνωρίσματα, ιδιότητες ή ενέργειες: *sattva* (αποκαλυπτική), *rajas* (ενεργοποιητική) και *tamas* (συσκοτιστική ή αδρανοποιητική).

8. Το ίδιο όπως, στο ημίφως, ένα φανταστικό φίδι μπορεί να ιδωθεί στη θέση ενός πραγματικού σχοινού. Δείγμα αυτής της συγχύσεως είναι το σώμα, που άλλοτε το λέμε «σώμα μου» και άλλοτε λέμε «πονάω» ή «κόπηκα». [ΣτΜ]

νετλώς ανεξάρτητο από αντικείμενα Υποκείμενο». Ο *ātman* είναι ο θεατής [*sākṣī*] και των τριών συνειδησιακών καταστάσεων της εγρήγορσης, του ονείρου και του ανόνειρου ύπνου [*jāgrat, svapna, susupti*] και της υπερσυνειδητής καταστάσεως που είναι πέρα από αυτές – τη λεγόμενη ‘Τέταρτη’ [*tūrīya*] – που βιώνουμε σε υπεραισθητή εμπειρία [*samādhi*].

Έτσι, λοιπόν περιγράφει ο *γκουρού* τη φύση του (φαινομενικά) εγκλωβισμένου σε κάθε άτομο *ātman*, ο οποίος αποτελεί το ‘τμήμα του εσύ (*tvam*)’ [*tvam-padārtha*] στην περιφήμη εξίσωση «*tat-tvam-asi*» [εκείνο-εσύ-είσαι] της *Τοχαντόγκγια Ουπανισάντ*.

Προσδιορισμός του «Tat» [Εκείνο]

Κατόπιν, ο *γκουρού* προχωράει στον προσδιορισμό της φύσης του *Brahman*, το γνωστό ως ‘τμήμα του εκείνο (*tat*)’ [*tat-padārtha*] στην προαναφερθείσα εξίσωση. Ξεχωρίζοντας τον κόσμο από το *Brahman*, ο *γκουρού* επισημαίνει ότι ο κόσμος δεν είναι πραγματικός επειδή **ό,τι είναι πραγματικό οφείλει να υφίσταται μέσα σε όλες τις περιόδους του χρόνου και δεν πρέπει να περιορίζεται από το χώρο, το χρόνο ή από άλλα αντικείμενα** – να είναι δηλαδή ‘υφιστάμενο στους τρεις χρόνους’ [*trikāla-abādhyā*] και απεριόριστο [*aparicchinna*] από χώρο, χρόνο και ύλη [*deśa, kāla* και *vastu*]. Επίσης, το Αληθινό πρέπει να μην υπόκειται σε καμία από τις προαναφερθείσες δώδεκα ατέλειες των αντικειμένων.

Ο κόσμος δεν είναι αληθινός όπως το *Brahman* που είναι παντοτινά πανταχού παρόν και είναι το Παν. Δεν είναι όμως, παρά ταύτα μη αληθινός, αφού είναι *αντιληπτός*. Βιώνεται από όλα τα άτομα. Δεν είναι αληθινά αληθινός [*sat*] αλλά ούτε και μη αληθινός [*a-sat*], ούτε είναι ταυτόχρονα και *sat* και *a-sat*, επειδή αυτά είναι αντίθετα – ο κόσμος είναι ‘ανόμοιος και από το *sat* και το *a-sat*’ [*sadasad-vilakṣaṇa*], αλλά έχει ένα ιδιαίτερο δικό του υπαρξιακό χαρακτήρα που ονομάζεται ‘ψευδαισθητικότητα’ [*mithyā*]. Έχει εξαρτημένη ύπαρξη. Το *Brahman*, η Υπέρτατη Πραγματικότητα, είναι Ένα και μοναδικό, χωρίς δεύτερο, είναι εκ φύσεως ‘καθαρή Νοημοσύνη αυτή καθαυτή’ [*kevala caitanyasvarūpa*], πέρα από σκέψη και όνομα, ανεπηρέαστο από τη (φαινομενική) παγκόσμια πλάνη [*māyā*] και τα (φαινομενικά) επικαλύμματα [*upādhis*]. Το *Brahman* είναι η υπέρτατη λαμπρότητα που διαποτίζει ολόκληρο τον εμπειρικό κόσμο και τον ζωοποιεί. Ο κόσμος αντλεί τον υπαρξιακό του χα-

ρακτήρα από το Brahman και αποτελεί φανέρωσή του — όμοια με το φανταστικό φίδι που στηρίζεται στο υπαρκτό σχοινί.

«Tat-tvam-asi» [«εκείνο εσύ είσαι»]

Μετά από τον παραπάνω προσδιορισμό της φύσης των τμημάτων «*tvam*» και «*tat*» [εσύ και εκείνο], ο γκουρού στη συνέχεια διευκρινίζει την εξίσωση αυτών των δύο στο φως της μεγάλης βεδικής ρήσης [*mahāvākya*]: «*tat tvam asi*» (Chandogya Upanishad 6.8-15). Η διαφορά ανάμεσα σ' αυτά τα δύο μέρη οφείλεται στη φαινομενική τους σύζευξη με τα επικαλύμματα [*upādhis*] — εκ της οποίας παράγεται η (φαινομενική) συρρίκνωση του πανταχού παρόντος *ātman* σε έμβιο πλάσμα [*jīva*] και στην ένδυση του Brahman με την περιβολή του *Īśvara* [Παντοδύναμου]. Όταν τα αντίστοιχα επικαλύμματα [*upādhis*] μηδενιστούν και τα δύο τμήματα [*padārthas*] κατανοηθούν, όχι επί λέξη, αλλά με το υπονοούμενο νόημα, σύμφωνα με τον γραμματικό κανόνα *jahad-ajahal-lakṣaṇa*, τότε αποδεικνύεται ότι τα δύο 'μέρη' δεν είναι διαφορετικά και ο διαλογισμός πάνω σ' αυτή τη 'μεγάλη ρήση' θα οδηγήσει στη συνειδητοποίηση της **ταυτοσημίας** τους — της **μη διαφοράς** τους. Όταν συμβεί αυτό, η επίγνωση που έχουμε του κόσμου ως υφιστάμενου χωριστά από το Brahman θα εξαφανιστεί και ο πνευματικά αθλούμενος [*sādhaka*] θα διαποτιστεί εντελώς από την αδιαίρετη συνείδηση του Brahman. Αυτή η κατάσταση είναι γνωστή με την ονομασία «διαρκές ρίζωμα στο Brahman» [*Brahmātmanā samsthitiḥ*] όπως λέει ο πρώτος στίχος του *Vivekacūḍāmaṇī* και η εμπειρία αυτή αποτελεί 'άμεση εμπειρία' [*svānubhava* (σβάνουμπχαβα)].

Ātmānubhava [Άμεση εμπειρία του Άτμαν]

Κατόπιν ο γκουρού εξηγεί ότι υπάρχει κίνδυνος διολισθήσεως, κίνδυνος απώλειας αυτής της εμπειρίας, εξαιτίας της ενεργοποίησεως νοερών αποτυπωμάτων [*vāsanās*], της επιρροής του μικρού, εμπειρικού εγώ [*ahaṁkāra*] και τα επακόλουθα της απροσεξίας [*pramāda*]. Προειδοποιώντας το μαθητή να μην ενδίδει σε ό,τι εμποδίζει την καλλιέργεια της διαρκούς αναμνήσεως του *ātman* [*ātma-vāsanā*], τον συμβουλεύει να είναι διαρκώς προσηλωμένος στο Brahman διά της συγκεντρώσεως του νου στον εσώτατο *ātman* [*pratyagātman*]. Αυτό θα τον οδηγήσει στην αν-εγωϊκή πνευματική εμπειρία του *nirvikalpa samādhi* και ως εκ τούτου θα πάψει να θεωρεί τον εξωτερικό κόσμο ως κάτι ανεξάρτητα αληθινό, όπως μας φαίνεται τώρα,

και θα βυθιστεί στην υπερβατική, ευδαιμονική, 'άμεση εμπειρία του *ātman*' [*ātmanubhava*]. Εν κατακλείδι, ο γκουρού τονίζει ξανά, τη μεγάλη σημασία της 'ύψιστης απάνρησης' [*tivra vairāgya*], της κατανόησης [*bodha*] και της αποστασιοποίησης [*uparati*] για την επίτευξη αυτής της άμεσης επίγνωσης.

Ο Jivanmukta [ο εν ζωή ελεύθερος]

Ο γνώστης [*jñānī*] που έχει επιτύχει μια τέτοια επίγνωση του Brahman αποτινάζει την αιχμαλωσία του εμπειρικού κόσμου. Ή, για να ακριβολογήσουμε, ο κόσμος παύει να τον επηρεάζει και αυτός γίνεται ένας εν ζωή απελευθερωμένος [*jīvanmukta*]. Δεν αγγίζεται πια από το μίσημα του *karma* [των νοερών αποτυπωμάτων που αφήνουν οι ανθρώπινες σκέψεις και ενέργειες]. Όλα τα *karmas* της παρούσας και των παρελθοντικών ζωών έχουν αποπεφρωθεί από τη φωτιά της ανώτερης γνώσης [*jñāna*] και τώρα πια δε συσσωρεύει *karmas* που θα καρποφορήσουν στο μέλλον επειδή από αυτόν απουσιάζουν τα αισθήματα του ενεργούντος και του απολαμβάνοντος [*kartṛtva* και *bhokṛtṛtva*], οπότε δεν είναι ούτε ενεργών ούτε απολαμβάνων. Μονάχα τα πρωταρχικά [*prārabdha*] *karmas* που ενεργοποιήθηκαν με τη γέννησή του θα εξακολουθούν να επηρεάζουν και να συντηρούν το σώμα του, αλλά δε θα επηρεάζουν το νου του. Θα εξακολουθεί να ζει στον κόσμο μέχρι εξαντλήσεως αυτών των *karmas*, οπότε το σώμα του θα καταπέσει και τότε, λένε, ο *jīvanmukta* επιτυγχάνει την 'ασώματη απελευθέρωση' [*videhamukti*].⁹

Πώς ζει ο jivanmukta;

Αναφερόμενος στις ιδιότητες του *jīvanmukta*, ο γκουρού περιγράφει πώς τούτος περνάει την υπόλοιπή του ζωή.

Έχει άμεση επίγνωση ότι είναι εκ φύσεως καθαρή Νοημοσύνη. Δεν έλκεται σε αισθητά αντικείμενα· είναι αναμάρτητος. Δεν έλκεται ούτε απεχθάνεται. Είναι αυτάρκης και εαυτοϊκανοποιημένος. Απολαμβάνει μια υπερκόσμια ευδαιμονία. Όπως το παιδάκι που αμέριμνα χάρεται τα παιχνίδια του αγνοώντας την πείνα ή την ασθένεια, έτσι και ο *jīvanmukta* χάρεται το Brahman απαλλαγμένος από το αίσθημα του «εγώ και τα δικά μου».

9. Φυσικά, αυτό λέγεται από τη σκοπιά των μη απελευθερωμένων. Ο ίδιος ο απελευθερωμένος, έτσι κι αλλιώς, δεν ταυτίζεται πλέον με το σώμα του. [ΣΤΜ]

Με πάντα ατάραχο νου, τρώει ό,τι του προσφέρουν, πίνει από δεξαμενές ή από ποτάμια, κινείται αυτόνομα σαν αυτόματο, κοιμάται άφοβα είτε στο δάσος είτε σε χώρους αποτεφρώσεως νεκρών, αδιαφορεί για την ένδυση, βρεγμένη ή στεγνή, κυκλοφορεί ακόμα και γυμνός, με κλίνη τη γυμνή γη αυτός περιπλανιέται στους βασιλικούς δρόμους που ανοίγουν τα ρητά των γραφών – αυτοί είναι οι τρόποι με τους οποίους ο *jīvanmukta* διασκεδάζει με το Brahman. Περιφέρεται στον απέραντο χώρο της υπέρτατης σοφίας σαν το άδολο παιδί, σαν τον δαιμονισμένο, σαν τον τρελλό.¹⁰ Οι μεν τον θεωρούν ανόητο, ενώ άλλοι τον αποδέχονται με βασιλικές τιμές. Ορισμένοι τον λένε τρελλό, ενώ άλλοι έλκονται σ' αυτόν από την ακτινοβολία του προσώπου του. Μερικές φορές κείται ακίνητος, Άλλοτε τον τιμούν, άλλοτε τον κοροϊδεύουν, άλλοτε τον αγνοούν. Ενώ κατοικεί στο σώμα δεν έχει αίσθηση ότι είναι σώμα. Είναι σταθερά ριζωμένος στον αληθινό του εαυτό και ως εκ τούτου δεν επηρεάζεται καθόλου από την ευχαρίστηση, τον πόνο, το καλό και το κακό. Η χαρά και η λύπη κυριεύουν μόνο αυτόν που έχει προσκολληθείς. Αλλά εκείνος που έχει αποκολληθεί εντελώς από τα εγκόσμια δεν αγγίζεται από το καλό ή το κακό, από την ευχαρίστηση ή τον πόνο.

Επομένως, ο *jīvanmukta* αδιαφορεί για το σώμα και τις ανάγκες του. Δεν ενοχλείται από τη φθορά του σώματος ή την καταστροφή του. Ο χώρος που περιέχει ένα αγγείο δεν επηρεάζεται από τα τείχη του αγγείου, είτε αυτά είναι ακέραια είτε σπασμένα. Όταν το αγγείο σπάσει, ο χώρος που περιείχε γίνεται διαχώριστος από τον έξω χώρο. Παρόμοια, ο *ātman* του *jīvanmukta*, που ουδέποτε έπαψε να είναι Brahman, γίνεται διαχώριστος από το Brahman. Όπως το γάλα που ρίχνεται μέσα στο γάλα, το λάδι στο λάδι, το νερό μέσα το νερό, έτσι συγχωνεύεται ο 'γνώστης του *ātman*' [*ātma-jñānī*] στο Brahman και ενοποιείται με Αυτό. Μιας και συμβεί αυτό, ο απελευθερωμένος [*mukta*] δεν ξαναμπαίνει σε σώμα, μετά από την πτώση

10. Τους 'σαλούς' που αναφέρονται στους βίους κάποιων αγίων της Ορθόδοξης (π.χ. τον άγιο Σημειών). Δείτε Σεβ. Ιεροθ. Βλάχου, Επισκόπου Ναυπάκτου, *Το Πρόσωπο στην Ορθόδοξη Παράδοση* σελ. 332-371, Εκδόσεις Ιεράς Μονής Γενεθλίου της Θεοτόκου, Λεβάδεια. Και οι Σούφισ έχουν τους 'σαλούς' τους, με πρώτο-πρώτο τον Νασρουντίν Χότζα! Δείτε έργα του Idris Shah. [ΣΤΜ]

του παρόντος σώματος. Δεν επανενσωματώνεται. Δεν ξαναγεννιέται, είναι αθάνατος.

Για να πούμε την αλήθεια, από την έσχατη Αντβαϊτική σκοπιά, ο *ātman* ουδέποτε αιχμαλωτίστηκε, επομένως δεν έχει νόημα να λέμε ότι ‘απελευθερώνεται’. Όλα αυτά είναι ‘τρόπος του λέγειν’, ‘σχήμα λόγου’, υποκρισία [θέατρο]. Από συνήθεια, ο άνθρωπος πιστεύει ότι είναι σώμα κ.λπ., με αποτέλεσμα να λέγεται ότι είναι ‘δέσμιος’. Είναι η αγνωσία [*ajñāna*] που τον κάνει να νιώθει έτσι. Αληθινά, ο *ātman* είναι αδέσμευτος και ελεύθερος. Η ‘αιχμαλωσία’ και η ‘απελευθέρωση’ είναι εκφράσεις που αρμόζουν στη σφαίρα της πλάνης [*māyā*]. Δεν αρμόζουν στον *ātman* ο οποίος ουδέποτε επηρεάστηκε από τα επικαλύμματα [*upādhis*] – όπως δεν επηρεάζεται ο ήλιος από το σύννεφο που τον κρύβει. Με το ίδιο σκεπτικό, οι γραφές, ο *γκουρού*, η διδασκαλία του *γκουρού* – όλα είναι χαρακτηριστικά του φαινομενικού κόσμου [*māyā-prapañca*].¹¹ Το πολύ-πολύ είναι σκαλωσιές για να ανέλθουμε στο ‘ρίζωμα στο Brahman’ [*brāhmīsthiti*] και να εγκατασταθούμε σταθερά σ’ αυτό. Δεν έχουν τελικό νόημα.

Πάντως, όσο ακόμα λέμε «εγώ είμαι Brahman» [*aham Brahmadāsmi*] δεν έχουμε σχέση με το ‘ρίζωμα στο Brahman’. Σε εκείνη την κατάσταση δεν υφίσταται η επίγνωση ενός «εγώ» στο οποίο μπορεί να αποδοθεί το «είμαι Brahman». Όταν σπάσει το αγγείο, ο αγγειοχώρος [*ghatākāśa*] δε λέει: «Είμαι ο υπέρτατος χώρος [*Mahākāśa*]». Είναι *Mahākāśa* πριν και είναι *Mahākāśa* μετά το σπάσιμο του αγγείου. Είναι τρόπος του λέγειν, άφωνος. Το ‘ρίζωμα στο Brahman’ [*Brāhmīsthiti*] είναι εμπειρία, υπερβατική, όχι εγκόσμια: δεν επιδέχεται περιγραφή. Σημαίνει ύπαρξη, όχι λόγος. Στις Ουπανισάδες, ο δάσκαλος τη διδάσκει διά της **σιωπής** [*maunam vyākhyānam*].

Τώρα ο *γκουρού* παραδίδει την τελική του διδασκαλία. Αρχικά, όταν ο μαθητής τον κέτευσε να του εξηγήσει πώς να γλιτώσει από την αιχμαλωσία της *saṁsāra*, ο *γκουρού* είπε, «Μη φοβάσαι. Δεν κινδυνεύεις. Υπάρχει τρόπος να διασχίσεις τον ωκεανό της *saṁsāra* [εγκόσμιας περιπλάνησης] – ο τρόπος με τον οποίον άλλοι πριν από σένα τον διέσχισαν. Θα σου τον δι-

11. Η *māyā* δεν είναι ψευδαίσθηση, είναι ένα θετικό στοιχείο [*bhavapadārtha*] το οποίο, τρόπος του λέγειν, φαινομενικά ‘σχετικοποιεί’ το Άπειρο. Είναι αληθινό-ψευδής και ψευδο-αληθινή. [ΣΤΜ]

δάξω». Η υπόσχεση αυτή έχει εκπληρωθεί από τον γκουρού, ο οποίος εν κατακλείδι τού λέει πως αν βαδίζει στο μονοπάτι που του υπέδειξε με αυταπάρνηση, γνώση και επιμονή, δε θα ξαναπέσει στα πλοκάμια της *sañsāra*.

Η τελική του προτροπή στο μαθητή είναι να αποδέχεται τα λόγια της γραφής [*śāstra*], όπως παραδοσιακά μεταδίδονται από αξιόπιστους δασκάλους, να τα κατανοήσει μέσα από καλόπιστη επιχειρηματολογία, να διαλογιστεί πάνω σ' αυτά και να τα επαληθεύσει στην ίδια του τη συνειδητή εμπειρία. Στο κάτω-κάτω, τα λόγια του γκουρού δεν μπορούν παρά να δείξουν το δρόμο, όπως τον οδοδείκτη – εξαρτάται από τον μαθητή να χρησιμοποιήσει το νου του για να ανακαλύψει τον αληθινό του εαυτό, βοηθούμενος από τη χάρη του γκουρού.

Είναι φανερό πως ο μαθητής που ήταν ένας γνήσιος πνευματικός αγωνιστής [*sādhaka*] με όλα τα προσόντα για να επιδώσει τη Γνώση του Brahman [*Brahma-jñāna*], ακολούθησε τις οδηγίες του γκουρού του και πέτυχε την άμεση γνώση του Υπέρτατου και τελικά έγινε ένας *jīvanmukta*.

Το τελευταίο μέρος του *Vivekacūḍāmaṇi* περιγράφει την εκστατική εμπειρία του μαθητή που πανηγυρικά δηλώνει την αποστασιοποίησή του από ολόκληρο τον εμπειρικό κόσμο και τη μη διαφορά του από τον *Paramātman* [Ύψιστο Άτμαν]. Προσδίδοντας ένα ρεαλιστικό τέλος, ο Śrī Sañkara, ο συγγραφέας, κλείνει το έργο λέγοντας ότι ο μαθητής και ο γκουρού χωρίστηκαν – ο ένας απαλλαγμένος από όλα τα δεσμά του και ο άλλος για να εξακολουθήσει να εξαγιάζει τη γη που βαδίζει, βυθισμένος στην ευδαιμονία της άμεσης γνώσης. Η Αγιότητά Του δεν σχολίασε αυτό το τμήμα, επειδή είναι κατανοητό μόνο μέσα από την προσωπική εμπειρία [*anubhava*] και είναι υπερβολικά ιερό για να υποστεί την οποιαδήποτε εξήγηση.

Τα μέσα κτήσεως γνώσεων

Η εισαγωγή του μεταφραστή λήγει με τα ακόλουθα:

Αναφορικά με τη βεδαντική γνώση, είναι σκόπιμο να επισημάνουμε, για μία ακόμη φορά, τα αποδεικτικά μέσα [*pramāṇas*] για την επίτευξη αυτής της γνώσης. Αυτά είναι (1) η 'ακουστή' γραφή [*śrutī*] όπως αυτή παραδοσιακά μεταδίδεται από ένα δάσκαλο, (2) η επιχειρηματολογία, η διάνοηση [*yukti*] και (3) η προσωπική εμπειρία [*anubhava*].

Η Βεδάντα ανήκει στη σφαίρα του υπεραισθητού και είμαστε υποχρεωμένοι να στηριχτούμε στις δηλώσεις της ‘ακουστής γραφής’ [*śruti*] η οποία περιέχει τις αποκαλύψεις των ενορατικών που ανίχνευσαν αυτές τις υπερβατικές αλήθειες. Δεν πέφτει λόγος σε εμάς – που δεν κατέχουμε την ίδια διορατικότητα, που περιστρεφόμαστε μέσα στη δίνη των εγκοσμίων – να αμφισβητήσουμε την εγκυρότητα ή την αξία της *śruti*. Οι δηλώσεις της είναι ύψιστες αλήθειες μπροστά στις οποίες τα μέσα αποκτήσεως γνώσεων [*pramāṇas*] υποκλίνονται. Η *śruti* αποτελεί ωφέλιμη διδασκαλία αναφορικά με την άκρα αλήθεια και οφείλει να τιμάται με σεβασμό και εμπιστοσύνη ως μητέρα των γραφών [*śruti-mātā*]. Ο μαθητής οφείλει να δεχτεί τα κείμενα της *śruti* με απόλυτη εμπιστοσύνη από τον *γκουρού*, να διαλογιστεί πάνω τους και να συνειδητοποιήσει άμεσα την πλήρη σημασία τους.

Στην ινδουιστική παράδοση, η βεδαντική εκπαίδευση δίνει έμφαση στην αναγκαιότητα να ακούσεις το λόγο της *śruti* από τα χείλη του δασκάλου, ο οποίος όπως προαναφέραμε, τον πλαισιώνει με τη συμπόνια και την ευλογία του. Στα σχόλιά του, η Αγιότητά Του, ο Śrī Candrasekhara Bhārati, ιδιαίτερα τονίζει τη σημασία της διδασκαλίας της *śruti* από ένα δάσκαλο που έχει άμεσα συνειδητοποιήσει την αλήθεια μέσα του. Αν η *śruti* είναι ο σπόρος της Βεδαντικής γνώσης, αυτή οφείλει να φυτευτεί από τον *γκουρού* στο νοερό αγρό ενός μαθητή που έχει προετοιμαστεί από τα τέσσερα προαπαιτούμενα της νοερής άθλησης [*sādhana-catuṣṭaya*] (δείτε σελ. 19), που έχει ποτιστεί από τη χάρη του *γκουρού*, που έχει οργωθεί από την ακρόαση, από το στοχασμό πάνω στα ακροασθέντα και από την προσήλωση του μαθητή.

Θα προσέξει κανείς επίσης πως σε τούτο, όπως και στα άλλα του έργα, ο Śrī Śankara παρουσιάζει τις αλήθειες της Αντβάιτα με εντελώς επιστημονική μεθοδολογία, μέσα από μια εξονυχιστική ανάλυση του ανθρώπου και υποστηρίζοντας τις διαπιστώσεις του με παραθέσεις από τη *śruti* μόνο όταν δεν μπορούν να υποβληθούν σε εμπειρική δοκιμασία. Ουδέποτε καταφεύγει σε δογματικές δηλώσεις, στην πίστη ή στη θεολογία, όσο ιερές και αυθεντικές κι αν θεωρούνται οι πηγές. Αυτό εξηγεί γιατί η Αντβάιτα είναι αλήθεια [*tattva*] και όχι άποψη [*mata*].

Sādhana-catuṣṭaya

(Το τετράπτυχο της πνευματικής άθλησης)

1. **VIVEKA** – **Ορθή διάκριση** ανάμεσα στο αιώνιο και το μη αιώνιο, το αληθινό και το μη αληθινό. Αυτό παράγεται από την κατάλληλη μελέτη και το στοχασμό στο θέμα.
2. **VAIRĀGYA** – **Ορθή απάθεια** και αδιαφορία απέναντι στο μη αληθινό και πρόσκαιρο. Αποτελείται από την απάρνηση όλων των πόθων να απολαύσουμε τους καρπούς των πράξεών μας – τώρα και στο υπερπέραν.
3. **SATSAMPATTI** – **Ορθή συμπεριφορά**, που αποτελείται από τις έξι κατακτήσεις (ή αρετές):
 - 1) **Śama** – **Ηρεμία**, η νοερή ησυχία, που χαρίζει η απόσυρση του νου από τα εγκόσμια ζητήματα.
 - 2) **Dama** – **Αυτοσυγκράτηση**, ο έλεγχος συμπεριφοράς: η συγκράτηση δηλαδή των αισθήσεων από το να ασχολούνται με εξωτερικές δραστηριότητες.
 - 3) **Uparati** – **Ανεκτικότητα** και απάρνηση των όποιων συμβατικών θρησκευτικών τύπων, με σκοπό την αποκλειστική αφιέρωση στην κτήση της σοφίας.
 - 4) **Titikṣā** – **Αντοχή** – στωική αντιμετώπιση της ζέστης, του ψύχους και των άλλων αντιθέσεων.
 - 5) **Śraddhā** – **Πίστη** – εμπιστοσύνη.
 - 6) **Samādhāna** – **Αταραξία** – απαλλαγή από υπερβολικό ύπνο, τεμπελιά και απροσεξία.
4. **MUMUKṢUTVA** – **Ορθός πόθος** – σοβαρή δηλαδή προσδοκία να γνωρίσεις την Έσχατη Αρχή και να επιτύχεις ως εκ τούτου την απελευθέρωση. Αυτό επιτυγχάνεται όταν αφιερώνεις τη ζωή σου ολοκληρωτικά σ' αυτό το σκοπό.

Υπάρχουν **τρεις κατηγορίες μαθητών** που επιτυγχάνουν αυτόν τον τελικό σκοπό:

1. Εκείνοι που εκτελούν όλες τις δραστηριότητές τους με ζήλο και πίστη.
2. Εκείνοι που εκτελούν όλα τα έργα τους για το καλό της ανθρωπότητας.
3. Εκείνοι που είναι διαρκώς βυθισμένοι σε 'διαλογισμό'.

ΕΝΣΩΜΑΤΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ -- Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΚΟΣΜΟΥ

